

Batočina, Despotovac, Knić, Kragujevac, Lapovo, Rača, Rekovac, Topola

Šumadija - Teritorija i istorija

Batočina

Batočina je jedno od najstarijih naseljenih mesta u Šumadiji. Iako je, verovatno, postojala i u vreme Stefana Nemanje u oblasti župe Lepenice, prvi put se pominje u pisanom dokumentu 1476. godine, u prvom turskom popisu stanovništva. Od XVI veka postaje proizvodno-potrošački centar okolnih sela, a 1593. godine dobija status palanke. Intenzivnim naseljavanjem srpskim življem posle Prvog srpskog ustanka 1804. godine, na mestu turske palanke nastaje selo Batočina. Najznačajniji datum u njenoj istoriji je 21. septembar 1872. godine, kada je knez Milan Obrenović ukazom proglašava varošicom. Batočina je danas moderna šumadijsko-pomoravska varoš, a teritorija njene opštine smeštena je u donjem delu sliva reke Lepenice i srednjem toku Velike Morave. Nalazi se na Koridoru X i važnim magistralnim prugama: Beograd-Niš-Skoplje i Lapovo-Kragujevac-Kraljevo. Opština obuhvata 11 naselja u kojima na površini od 136 km² živi 13 hiljada stanovnika.

Despotovac

Despotovac leži na reci Resavi, prvi put se pominje 1381. godine, kao selo Vojinci (Vojnik), u povelji darovnici kneza Lazara, kojom on osniva manastir i vlastelinstvo Svetog Uspenja Gospodnjeg u Ravanici. U austrijskim spisima iz 1783. godine selo Vojnik (Despotovac) ima 30 hrišćanskih kuća. Ime Despotovac dobija 1882. godine, kada je i proglašen varošicom, po odluci kneza Miloša, a u čast Despota Stefana Visokog.

Opština Despotovac nalazi se u istočnoj Srbiji i prostire u tri morfološke celine. To su Beljanica (1339 mnv), Kučaj (1158 mnv) i Moravska dolina. Od rečnih dolina poznate su: klisurasta dolina Resave, Kanjon Suvaje, klisura Čemernica, klisura Kločanice, dolina Nekudova.

Po svojoj arheološkoj starosti, dolina Resave se može meriti sa najstarijim delovima sveta, jer u njoj postoje pećine koje su bile nastanjene još u doba neolita, a možda i u doba paleolita. O tome svedoče pećine obložene debelim slojem patine od dima, kao i ostaci oružja i oruđa koje je tada korišćeno (kamene sekire, čekići, kresnice, itd). Starosedeoće doline Resave činilo je Ilirsko pleme *Skordisci*, čije je sedište bilo smešteno na mestu današnjeg sela Dvorište. Rimska epoha je ostavila znatno vidnije tragove na mestu današnjeg sela Medveđe.

Sušтина turističke ponude opštine Despotovac je spoj prirodnih retkosti, nespecifične lepote i spomenika srpske srednjevekovne kulture, pri čemu se sve lokacije nalaze na udaljenosti od oko 30 kilometara. Okosnica turističke ponude su manastir Manasija, Resavska pećina, Lisine, Beljanica, Senjski Rudnik i vodopad Prskalo.

Knić

Opština Knić zauzima centralni deo Gruže, predela koji obuhvata obronke Gledičkih planina, Kotlenika i Ješevca, šumovitu dolinu koju je priroda nesebično obdarila lepotom. Centralni deo Gruže čini 36 živopisnih sela, koja su na turističkoj karti Srbije prepoznatljiva po razvoju seoskog turizma. Drumskim i železničkim saobraćajem Gruža je dobro povezana sa svim krajevima Srbije.

Knić je udaljen od Beograda 142 km putem preko Topole i 170 km autoputem. Ovaj blagorodni kraj, bogato darivan od prirode plodnim ravnica, niskim brežuljcima i negovanim voćnjacima, predstavlja idealno mesto za odmor. Takođe obiluje i brojnim istorijskim spomenicima i kulturnom baštinom. Posebno se ističu crkva u selu Borač iz 1350. godine, stari grad na vrhovima Boračkog krša, koji je početkom XV veka podigao despot Stefan Lazarević, kao i njegova zadužbina, manastir Kamenac u selu Čestin. U centralnom delu opštine na reci Gruži formirano je Gružansko jezero, koje poseduje idealne uslove za sportove na vodi - veslanje i kajak.

Turističku ponudu opštine Knić čini seoski turizam, sportsko-rekreativni sadržaji, lov i robo lov. Seoski turizam je u ovim krajevima počeo da se razvija sedamdesetih godina prošlog veka. U turističku ponudu

je uključeno 12 domaćinstava u selima Borač, Žunje, Dragušica, Knić, Čestin i Guberevac. Gružanski domaćini su nadaleko poznati po pripremanju gružanskih specijaliteta i po svojoj gostoljubivosti.

Kragujevac

Kragujevac je privredni, industrijski, kulturni, prosvetni i zdravstveni centar Šumadije. Prostire se na površini 835 km² i ima oko 200.000 stanovnika. Od Beograda je udaljen 120 km i zauzima centralni deo zemlje. Na osmom kilometru zapadno od grada nalazi se geografski centar Srbije. Kragujevac leži u kotlini reke Lepenice i oivičen je Gledićkim planinama, Crnim vrhom i Rudnikom.

Kragujevac je grad bogate i značajne istorije. Najznačajniji period u istoriji grada je od 1818 – 1841 godine, kada je bio prva prestonica moderne srpske države, za vreme vladavine kneza Miloša Obrenovića. U tom periodu su osnovane prve institucije u zemlji: prvi Sud (1820), Gimnazija (1833), Licej (1838), Teatar (1835), galerija slika (1823), apoteka (1822), štampane su prve novine (1834)...

Više puta rušen i paljen, Kragujevac je doživeo velika stradanja tokom Prvog i Drugog svetskog rata, ali je stalno obnavljan i ulepšavan, postao moderan grad i regionalni centar.

Kragujevac danas posetiocima pruža utisak živog univerzitetskog grada, sa bogatom kulturno-istorijskom zaostavštinom, ponudom brojnih restorana i kafića, bogatim noćnim životom i raznovrsnim dešavanjima. Ko jednom poseti Kragujevac, sigurno će se vratiti.

Posebno mesto u turističkoj ponudi ima seoski turizam. Izuzetno prirodno okruženje, nadaleko poznati šumadijski specijaliteta, gostoljubivi domaćini i čitav niz mogućnosti za aktivan odmor na selu razlog su dolaska velikog broja gostiju.

Lapovo

Opština Lapovo se nalazi u severozapadnom delu šumadijskog okruga, na površini od oko 55 km² i predstavlja njegovu najmanju opštinu.

Lapovo je smešteno na prelazu aluvijalne ravni Velike Morave, u nisko pobrđe krajnjih izdanaka planine Rudnik, na nadmorskoj visini od 107 m. Kroz teritoriju opštine Lapovo protiču i dve leve pritoke Velike Morave, Lepenica i Rača. U aluvijalnim ravnima Velike Morave i Lepenice u udubljenjima iz kojih su eksploatisani šljunak i pesak nastala su brojna jezera.

Dolinama reka Lepenice i Rače odvajaju se uporedni putevi od velikomoravskog puta, pa ovi prirodni pravci određuju važne komunikacione veze u vidu drumskih i železničkih saobraćajnica. Središnjim delom opštine Lapovo prolaze autoput E-75, putevi II reda i železnička pruga Beograd-Niš-Skoplje-Atina (1884), sa železničkim čvorom na teritoriji opštine.

U Lapovu je 1899. godine osnovana Zemljoradnička zadruga, jedna od prvih deset osnovanih u Srbiji, 1903. godine osnovano je Prvo srpsko akcionarsko svilarsko društvo, a 1929. godine električna centrala sa mlinom i strugarom koja je osvetljavala varošicu.

Rača

Rača se kao posebna administrativna oblast – nahija, prvi put pominje u drugom turskom popisu iz 1489 – 1491 godine pod nazivom Radca. Posle Svištovskog mira 1791. godine i u doba Prvog i Drugog srpskog ustanka račansko područje ulazi u okvir oslobođene srpske zemlje koja je postala veoma privlačna za stanovnike neoslobođenih srpskih krajeva pa i okolnih zbežišta i u tom periodu su formirana sva naselja na današnjim lokacijama. Godine 1818. formirana je lepenička kneževina sa sedištem u Rači, a novom administrativnom podelom na okruge, srezove i opštine 1835. godine Rača postaje sedište lepeničkog sreza kragujevačkog okruga, posle Kragujevca, najznačajnije mesto u Lepeničkom srezu. Na teritoriji opštine otkriveni su brojni lokaliteti iz bronzanog doba, ali još nisu u potpunosti ispitani. Na osnovu ostataka materijalne kulture ove epohe do sada su otkrivena 3 naselja gradskog tipa (Đurđevo, Borci i Sipić), 6 naselja seoskog tipa, 6 nekropola, 6 lokaliteta na kojima je slučajno nađeno nekoliko predmeta i jedna ostava u Đurđevu.

Među prvim poštama u Srbiji 1871. godine Rača dobija telegraf što je imalo značaja za bržu i bolju vezu sa svetom. Krajem prošlog veka u Rači se zidaju nove javne zgrade i lepe porodične kuće sa dućanima u neobarokonom stilu, a odeća i život stanovništva su pravi varoški što Rači daje izgled moderne varošice toga doba.

Preko njene teritorije vodi šumadijski poprečni savremeni magistralni put Markovac – Rača – Natalinci – Topola – Arandelovac – Lazarevac koji spaja auto-put Beograd – Niš na istoku, sa Ibarskom magistralom na zapadu.

Rekovac

Rekovac se nalazi u središnjem delu Srbije i jugoističnom delu Šumadije, između Gledičkih planina na zapadu i Juhora na istoku. Teritorija opštine zauzima površinu od 366 km², a u njenom sastavu su 32 naseljena mesta. Povezanost sa drugim opštinama je dobra, jer preko njene teritorije vode putevi za Kragujevac, Kruševac, Kraljevo, Varvarin i Jagodinu. Varoš Rekovac pripada Pomoravskom okrugu, nalazi se na oko 30 km jugozapadno od Jagodine, na reci Dulenki, u brdovitom kraju koji je poznat pod svojim istorijskim imenom Levač.

Levač se u srpskoj istoriji pominje krajem XII veka, za vreme vladavine Stefana Nemanje koji je 1183. godine od Vizantinaca oslobodio Levač, Lepenicu i Belicu. Ceo Levač je prošaran malim, ali vodonosnim rekama, i oivičen Juhorom i Gledičkim planinama. Posle Drugog svetskog rata prestaje da postoji kao administrativni pojam, a zadržava istorijsko-geografski značaj.

Postoji nekoliko tumačenja naziva Levač. Jedno tumačenje imena poziva se na izgled kraja. Naime, Levač oivičen planinama i posmatran sa visine, liči na veliki levak, a modifikacijom reči levak nastao je Levač.

Topola

Opština Topola je jedna od sedam opština centralne šumadijske regije. Od Beograda je udaljena 80 km, tako da je njen povoljan geografski položaj, na raskršću puteva, čini nezaobilaznom turističkom destinacijom koja pleni bogatstvom turističke ponude.

Prostire se na 356 km² na kojima živi 23.591 stanovnik. Opština Topola je okrenuta razvoju poljoprivrede i turizma i predstavlja savršen spoj modernog i tradicionalnog, što se ogleda u raznim segmentima života. Topola kao naselje nastaje kada se Đorđe Petrović – Karađorđe, slavni Vožd Prvog srpskog ustanka i rodonačelnik dinastije Karađorđević, doseljava na desnu stranu reke Kamenice i gradi dom za svoju porodicu. Slava opštine Topola je 21. septembar – dan Rođenja Presvete Bogorodice. Taj dan je i slava Karađorđeve crkve u Topoli.

Na prostoru opštine Topola nalaze se dva spomenika kulture koja su još 1979. godine proglašeni za spomeničko nasleđe od izuzetne važnosti za državu Srbiju, Crkva svetog Đorđa – Mauzolej porodice Karađorđevića i Karađorđev grad. Na njenoj teritoriji se nalaze i srednjevekovni manastiri Nikolje i Pavlovac, održavaju Oplenačka berba grožđa i Sabor izvornog narodnog stvaralaštva Srbije, a poseban turistički proizvod opštine Topola je Oplenački put vina – Vinski put Šumadija.